

Бодров В.Г.,

доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри управління національним господарством та економічної політики Національної академії державного управління при Президентові України

**ІНФОРМАЦІЙНА ЕКОНОМІКА І ПУБЛІЧНЕ
УПРАВЛІННЯ: БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ТА
МОЖЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ НАЛЕЖНОГО
ЕКОНОМІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Розкрито поняття інформаційної економіки та публічного управління, виокремлено їх характерні ознаки та взаємозв'язок. Досліджено сучасний стан розвитку публічного управління в умовах формування інформаційної економіки. Визначено пріоритетність електронної взаємодії публічних органів влади та розкрито перспективи розвитку.

***Ключові слова:** публічне управління, інформаційна економіка, інформаційне суспільство, електронна взаємодія.*

**INFORMATIONAL ECONOMICS AND PUBLIC
ADMINISTRATION: SECURITY CHALLENGES AND
OPPORTUNITIES FOR THE ESTABLISHMENT OF
PROPER ECONOMIC MANAGEMENT IN UKRAINE**

It is concepted of the information economy and public administration, highlighted their characteristics and interrelationship. Investigates the current state of development of public administration in the conditions of formation of information economy. It is determined priority for electronic interaction of public authorities and prospects of development.

***Key words:** public administration, information economy, information society, electronic communication.*

***Постановка проблеми.** Сучасні тенденції економічних трансформацій в умовах розвитку інформаційної*

економіки супроводжуються формуванням інформаційного простору між учасниками суспільства постіндустріального типу – громадянами, бізнесом і владою. Розглядаються теоретико-прикладні аспекти вирішення проблем розвитку публічного управління в умовах становлення цифрової економіки.

Метою даного дослідження є виявлення сутності та особливостей дефініцій “інформаційна економіка”, “публічне управління”, визначення їх взаємозалежності, тенденцій та пріоритетів їх подальшого розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток інформаційної економіки відбувається в межах формування суспільства постіндустріального типу. Очевидно, головним виробничим ресурсом в інформаційній економіці є не створення промислової продукції, а інформація, при цьому головними продуктами виробництва є інформація як знання, що зменшують невизначеність і сприяють раціоналізації поведінки господарюючих суб’єктів. Інформаційна економіка характеризується підвищенням ролі інформаційного сектора, який є підґрунтям для становлення економічної системи інформаційного типу.

Щодо визначення сутності інформаційної економіки, слід зазначити, що сьогодні існують різні інтерпретації даного терміну, які залежать від точки зору конкретного науковця, відповідних наукових шкіл та способу дослідження. Разом з тим, спільною ознакою багатьох наукових підходів до визначення сутності інформаційної економіки є спроба вчених виділити широке застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у процесах суспільного виробництва.

Як зазначає український вчений А.О. Маслов [1], інформаційна економіка, є основою для інформаційно-знаннєвої економіки, за допомогою якої зростають можливості прискорення розвитку науково-технічного знання. Розширення поняття інформаційної економіки можливе через розкриття її рис та ознак. Так, Ю.М. Бажал виділяє особливі риси інформаційної економіки виділяє, до переліку яких належать: збільшення ролі інформації та знань у житті суспільства; зростання частки інформаційних

комунікацій, продуктів і послуг у ВВП; створення глобального інформаційного простору, де відбувається ефективна інформаційна взаємодія людей, зокрема й завдяки їх доступу до світових інформаційних ресурсів і споживанню відповідних інформаційних продуктів і послуг [2].

Слід зазначити, що при визначенні дефініції “інформаційна економіка”, науковці акцентують увагу на широкому застосуванні ІКТ у суспільному виробництві. Отже, найпоширенішим розумінням інформаційної економіки серед науковців є виділення інформації та знань в якості основних продуктів виробництва, де широко застосовуються інформаційно-комунікаційні технології.

Розвиток інформаційної економіки вимагає нових форм, методів, засобів у всіх секторах економіки, в т.ч. у сфері державного управління, яке зазнало істотної еволюції внаслідок розвитку демократії, громадянського суспільства і трансформувалося у публічне управління.

Публічне управління це відносно нова модель управління в державному секторі економіки України. У вітчизняній науці недостатньо дослідженим залишається питання про співвідношення понять “публічне управління” та “публічне адміністрування”.

У вузькому розумінні, на думку окремих науковців, публічне адміністрування пов'язане з виконавчою гілкою влади й розглядається як:

- професійна діяльність державних службовців, яка охоплює всі види діяльності, спрямовані на реалізацію рішень уряду;

- вивчення, розробка та впровадження напрямів державної політики.

У широкому сенсі під публічним адмініструванням розуміють систему державного управління, представлену адміністративними інститутами в рамках прийнятої ієрархії влади [3, с. 16].

Отже публічне адміністрування є складовою публічного управління. Щодо розкриття поняття публічного управління, то слід зазначити, що воно, як об'єкт наукового пізнання є складним та багатоплановим утворенням, так як знаходиться

під впливом політичної системи та взаємозв'язку різних елементів соціальної системи та суспільства.

На думку Ю.П. Сурміна “процес формування публічного управління, що відповідає викликам сучасності, є складним завданням, що постає перед усім суспільством та вимагає визначення методології як системи знань про метод, під яким зазвичай розуміється сукупність практичних або розумових прийомів, кроків та інструкцій, дотримання яких забезпечує досягнення бажаних результатів” [4].

Цілком очевидний взаємозв'язок публічного управління та інформаційної економіки в умовах розвитку інформаційного суспільства. З появою інформаційної економіки виникла проблема, яка має назву цифрової нерівності, що впливає з різних можливостей використання новітніх ІКТ у різних секторах економіки. Цифровий розрив відокремлює інформаційно-розвинутих та інформаційно-відсталих країн. Вивчення цієї тематики є життєво важливим на сучасному етапі в період глобалізації національних економік. Особливої уваги заслуговує діяльність департаменту з економічних і соціальних питань ООН, місією якого є надання допомоги державам-членам у зміцненні ефективної, прозорої системи державного управління, адміністрування та обслуговування через інновації й технології для досягнення рівноваги на міжнародному рівні.

З метою обміну знаннями про глобальні тенденції електронного уряду, проблеми та можливості його розвитку, а також інноваційні практики департамент з економічних і соціальних питань ООН здійснює світовий огляд розвитку сектору публічного управління, а саме напрям електронного урядування. Матеріали досліджень служать інструментарієм для визначення кращих практик лідерів електронного урядування, прийняття рішень у сфері державного управління, формування державної політики розвитку цього напрямку. Вивчаючи матеріали дослідження ООН, кожна країна враховує своє місце в рейтингу і залежно від цього формує цілі та планує шляхи їх реалізації через результативне використання існуючих ресурсів і можливостей. Це дослідження є цінним потенціалом при наданні допомоги

державам-членам у просуванні електронного урядування в інтересах сталого розвитку країн.

До досліджень ООН слід додати обстеження сектору державного управління, які були опубліковані у виданні "2015 WORLD PUBLIC SECTOR REPORT" в 2015 р. відділом у справах державного управління та управління розвитком [5]. У звіті досліджено стан та проблеми державного управління, а також перспективи розвитку підзвітного врядування з метою економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної стійкості.

Міжнародними експертами з публічного адміністрування визначено, що характер проблем розвитку та управління, що стоять перед національними економіками та світом у цілому на наступні 15 років вимагає трансформації державного управління й інтеграції між різними рівнями сфер і галузей. Саме соціальні й технічні інновації дають можливість для суспільного контакту між державою і громадянами в зрушенні у бік більш спільного управління при наявності ефективного, дієвого, прозорого, відповідального, правдивого державного управління. При цьому уряди повинні будуть подолати проблеми, ефективно реагувати на громадян та підвищувати суспільну довіру до уряду шляхом забезпечення якості, кількості й своєчасності державних послуг, а також рівності та справедливості їх надання і розширення доступу до них. Найближчим часом глави держав і урядів мають прийняти програму сталого розвитку 2030 р., а міжнародні експерти публічного сектору WPSR зробити свій внесок, виділивши критичні питання державного управління [5, с. 2].

На сьогодні, для адаптації до умов інформаційної економіки публічним органам необхідно розвивати інформаційну інфраструктуру, як для внутрішньої (взаємодія між структурними підрозділами) так і для зовнішньої взаємодії з громадянами, бізнесом, державними органами. Уряд України визнав, що пріоритетним напрямом розбудови інформаційного суспільства в Україні є інформатизація державних органів, яка сприятиме прозорості та відкритості діяльності цих інституцій, підвищенню їх ефективності

діяльності, якісному наданню населенню різноманітних інформаційних послуг, інтеграції зі світовим інформаційним простором [6].

Розвиток інформаційної економіки вимагає нових форм, методів, засобів публічного управління, фундаментальною основою яких є ІКТ та мережа Інтернет. Вищесказане свідчить про те, що кожному етапу розвитку суспільства відповідають різні форми і методи державного управління. Що стосується публічного управління в період розвитку інформаційної економіки, то слід відзначити, що характерне місце серед нових інформаційних технологій посідає технологія “електронного урядування”.

Електронне урядування є адаптацією державного управління до умов інформаційного суспільства шляхом налагодження взаємодії публічних органів між собою, з громадянами та бізнесом за допомогою сучасних ІКТ, при цьому розвиток електронного формату взаємодії залежить від багатьох чинників політичного, соціального економічного, інформаційного, науково-методичного, організаційного, нормативно-правового характеру.

На сьогодні розвиток електронної взаємодії публічних органів в Україні відбувається відповідно до Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” [7]. Разом з тим, побудова електронного формату діяльності особливо є актуальною у органах місцевого-самоврядування в процесі реформ із децентралізації. З метою підвищення ефективності діяльності місцевих держадміністрацій, електронне урядування визначено пріоритетним шляхом розвитку відповідно Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [8]. Ці факти свідчать про те, що уряд країни підтримує розвиток даного напрямку і у програмі розвитку держави перед міністерствами і відомствами поставлені конкретні завдання.

Важливим кроком у розвитку електронного урядування стала ухвала Кабінетом Міністрів України Постанови “Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних” у 2015 році, якою передбачається оприлюднення інформації державних даних, а

також встановлюються вимоги до їх формату та структури. Розпорядники інформації повинні оприлюднити та забезпечити подальше оновлення на єдиному державному веб-порталі відкритих даних та своїх офіційних веб-сайтах відповідних наборів даних, серед яких Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; Єдиний реєстр підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство; Звіти про використання бюджетних коштів; Реєстр платників податку на додану вартість та багато інших важливих для громадян державних даних [9].

Останнім часом активізувалась робота українського уряду щодо розвитку електронної України, про що свідчать такі дії. У лютому 2016 р. у Верховній Раді України відбулись парламентські слухання на тему “Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України”, під час яких голова Державного агентства з питань електронного урядування О.В. Риженко доповів про головні виклики, завдання та плани розвитку електронного урядування в Україні на 2016 р. Пріоритетними напрямками було визначено такі:

- відкриті дані: розвиток єдиного державного веб-порталу відкритих даних, публікація пріоритетних наборів державних даних у формі відкритих даних, сприяння розвитку сервісів на базі відкритих даних;

- електронні послуги: запровадження надання пріоритетних адміністративних послуг в електронній формі відповідно до переліку 20 базових напрямів послуг ЄС;

- електронна ідентифікація: імплементація норм Регламенту 910 ЄС, розвиток альтернативних засобів ідентифікації Mobile ID та Bank ID;

- електронна взаємодія: розвиток міжвідомчого електронного документообігу та електронної взаємодії державних інформаційних систем;

- формування якісної політики шляхом розробки Концепції розвитку е-урядування до 2020 р.;

- модернізація Національної програми інформатизації; посилення міжвідомчої координації шляхом посилення ролі Міжгалузевої ради з питань розвитку е-урядування;
- сприяння інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС [10].

Наприкінці серпня 2016 р. запрацював новий інструмент електронного урядування та електронної демократії – сервіс електронних петицій до Кабінету Міністрів України: <http://petition.kmu.gov.ua/>. Відтепер громадяни можуть ініціювати вирішення важливого суспільного питання. Як заявив Прем'єр Міністр України В.Гройсман “..це дієвий інструмент залучення громадян до формування пріоритетів державної політики та прийняття управлінських рішень”.

Зареєструвавшись на сервісі, громадяни можуть подати електронні петиції до Президента (<https://petition.president.gov.ua/>), Верховної Ради України (<https://itd.rada.gov.ua/services/Petitions/>) та Кабінету Міністрів України (<http://petition.kmu.gov.ua/>). Разом з тим, широку популярність набув сервіс подання е-петицій до органів місцевого самоврядування (<http://e-dem.in.ua/>). Впровадження даного сервісу надає можливість громадянам участі у вирішенні важливих суспільних питань і є тестом е-демократії для України загалом. Для розгляду Урядом петиція має набрати не менше 25 000 голосів впродовж 90 днів. Якщо петиція не набирає достатньої кількості голосів, вона буде розглянута як колективне звернення.

З метою забезпечення прозорості державних фінансів та відповідно до прав громадськості на доступ до інформації створено офіційний портал публічних фінансів України (<http://spending.gov.ua/>), який також працює в тестовому режимі.

Отже в Україні у 2016 році запрацювали в тестовому режимі веб-портали: Єдиний державний портал адміністративних послуг, Єдиний державний веб-портал відкритих даних та офіційний портал публічних фінансів України. Як стверджує перший заступник голови Державного агентства з питань електронного урядування Т.І. Олійник, 2016 р. стане роком повноцінного обміну електронними

документами в електронному вигляді між органами влади, органами місцевого самоврядування та юридичними особами [11].

Розвиток електронного урядування визначено одним з головних пріоритетів на національному рівні. На сьогодні Робоча група з представників Єврокомісії та Кабінету Міністрів України працює над спільним планом дій розвитку цієї сфери та співпраці України та ЄС. Відповідно до плану пріоритетних дій Уряду на 2016 рік визначено завдання та очікувані результати розвитку електронного урядування, окреслені перспективи розвитку на найближчі три роки, зокрема:

- розвиток відкритих даних: в 2015 році затверджено Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних [19], що регулює питання відкритих даних та їх повторного використання, запроваджено в дослідну експлуатацію національний портал відкритих даних;

- розвиток електронних закупівель: впровадженню систему електронних закупівель “Прозорро”, яка була визнана однією з найкращих у світі. Електронні закупівлі є обов’язкові для всіх органів влади;

- розвиток електронних послуг: заплановано до 2018 року запровадити надання пріоритетних електронних послуг відповідно до переліку 20 базових напрямів послуг ЄС. У 2016 році запрацювало більше 20 електронних послуг, які є важливими для громадян та бізнесу, а саме : у будівельній, земельній, соціальній та екологічній сферах. Також впроваджено сервіс подання електронних петицій громадян до Президента, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та до органів місцевого самоврядування;

- розвиток електронної взаємодії: заплановано перехід Кабінета Міністрів України виключно на електронний обмін документами;

- розвиток електронної ідентифікації: запровадження паспорту нового зразку у вигляді ID-картки, розвиток різних форм електронної ідентифікації (мобільної ідентифікації MobileID, BankID).

В Україні з 2016 року розпочала свою роботу найавторитетніша у світі організація з розвитку відкритих даних (OPEN DATA INSTITUTE – ODI), яка є джерелом найбільших компетенцій, кращих світових практик та досвіду, методології, підходів та стандартів, ініціатив та проектів у сфері відкритих даних. Співпраця ODI з Україною планується за різними напрямками, розвиток яких сприятиме побудові вітчизняної системи відкритих даних.

В світлі реформ з децентралізації за підтримки Шведського агентства міжнародного розвитку (SIDA) і Міністерства закордонних справ Естонії у березні 2016 року у Львові було проведено конференцію “ІКТ на підтримку реформам з децентралізації в Україні”. У рамках заходу державне агентство з питань електронного урядування України презентувало перспективи розвитку електронного урядування в контексті реформи децентралізації, обговорювались нові моделі співпраці між центральним урядом і органами місцевого самоврядування, присутні вивчали кращу практику шведсько-естонських проектів.

Висновки. В процесі розвитку вітчизняної інформаційної економіки, застосування ІКТ у публічному управлінні, в контексті його адаптації до європейських норм, принципів і правил зумовлює потребу в розробці та використанні нових концептуальних підходів у державному менеджменті, вдосконалення методів, засобів та інструментарію державного управління. Тому першочерговості у дослідженнях цього напрямку набуває необхідність вивчення та використання кращих практик світових лідерів сфери електронного урядування. Узагальнення зарубіжного та вітчизняного досвіду дозволяє визначити напрями розвитку електронного урядування, умови його результативного впровадження.

Список використаної літератури

1. Маслов А. Теорія інформаційного суспільства як методологічна основа теорії інформаційної економіки А. Маслов. К. : Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – № 123\2011.2011. – С.24-28.

2. Бажал Ю. Інформаційна економіка / Ю. Бажал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/2430/1/Vazhal_Informatsiyna_ekonomika.pdf.

3. Краткий экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Институт новой экономики, 2002. – 1088 с.

4. Сурмін Ю.П. Методологічні аспекти реформування державного управління в Україні [Електронний ресурс] / Ю.П. Сурмін. – Режим доступу : <http://www.-academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10syppduu.pdf>.

5. Responsive and Accountable Public Governance: 2015 WORLD PUBLIC SECTOR REPORT : United Nations Publication. Department of Economic and Social Affairs. – New York, 2015. – 123 p.

6. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 09.01.2007 р. №537-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.

7. Про Стратегію сталого розвитку “Україна–2020” : Указ Президента України від 12.01.2015 р. №5\2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. №385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%Do%BF>.

9. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. N 835 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%Do%BF>.

10. На парламентський слуханнях були названі пріоритетні напрями розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] / Державне агентство з питань електронного урядування України. – Режим доступу:

<http://e.gov.ua/content/priorytetni-napryamy-rozvytku-elektronного-uryaduvannya-v-ukrayini>

11.3 2016 року в Україні запрацює повноцінний електронний документообіг [Електронний ресурс] / Державне агентство з питань електронного урядування України. – Режим доступу: <http://e.gov.ua/content/z-2016-roku-v-ukrayini-zaprasuyue-povnocinnyu-elektronnyu-dokumentoobig>.

